

José C. Vales

Cabaret Biarritz

Traducere din spaniolă de
Marin Mălaicu-Hondrari

Editor:
Silvia Dragomir
Valea Dealului, Iași
Director editorial:
Măștișina Măștișina
Redactor:
Cristina Dragomir
Coperta: Silvia Dragomir
Foto copertă: Gabriela Gălbene
Dizajn de tipar și ilustrații:
Director producție:
Cristina Dragomir
DTP:
Eugenia Ursu
Compozitor:
Ana-Maria Tănăsescu
După: Otilia Gălbene
Deținător CIP a Bibliotecii Naționale a României:
VALEA DEALULUI
Cabaret Biarritz / José C. Vales, trad. Marin Mălaicu-Hondrari - București
2017
ISBN 978-606-719-818-8
Măștișina Măștișina (trad.)
978-606-719-818-8
Timp original: Cabaret Biarritz
Autor: José C. Vales
Copyright © José C. Vales, 2017
Translation rights arranged by BOS PASSEOS Agency (Lisbon and London)
Edition:
All rights reserved
Copyright © Editura Trei, 2017
pentru prezenta ediție
O.A. Iași, O.P. Iași, C.E. O.P. Iași
Tel: +40 31 300 40 50, Fax: +40 31 20 20 20
e-mail: comenzi@editura-trei.ro
www.editura-trei.ro
ISBN: 978-606-719-818-8

Cuprins

Introducere. Apariția, căderea în uitare și renașterea „interviurilor din Biarritz”. Ediție tradusă și îngrijită de Eliazer Marcos Inxausti 7

1. M. Léonard Montagnard. De la *La Petite Gironde*, Bordeaux..... 21
2. Odette (Elise Vsard). *Gouvernante la Château Basque* (Vila Belza) 30
3. Martine T. Menajeră..... 43
4. Marcel Galet. Fotograf..... 59
5. Anatole Billard. Polițist..... 71
6. Gedeon Wilcox. Rentier 81
7. Georgina Jane Whiter (Gina-Jane). Artistă 98
8. Lili. Dansatoare la Les Sirènes à Biarritz..... 107
9. Marcel Galet. Fotograf (*continuare*)..... 118
10. Démosthène Urruticoetxea-Blas. Grefier..... 128
11. Gaston. Gropar 135
12. Midas Trémonceau. Bijutier 142
13. Sarah Chambers. Pictoriță..... 153
14. Doamna (Matilda) Prie. Bucătăreasă 167
15. Gérard Gau (GG). *Entrepreneur culturel* 175
16. Bénédicte Souillon. Valetul domnului Fevert..... 188

17. *Soeur Marie-Béthanie (née Margulee DuPont)*. Retrasă la mănăstirea Notre-Dame de Magescq. Fiica judecătorului DuPont 198
18. Pauline Bellay. *Femme distinguée*, Biarritz..... 212
19. Pascaline Saint-Barthélemy. Alpinistă..... 224
20. Marcel Galet. Fotograf (*continuare*)..... 235
21. Françoïsette. Servitoare..... 244
22. Dr. Lucius Sile. Medic..... 253
23. Honorine Pel. Proprietăreasa pensiunii Métropole..... 260
24. Maurice DuThiers. Polițist..... 273
25. Tessa. Dansatoare la Les Sirènes à Biarritz (între 1924 și 1927). Profesor de filosofie la Universitatea*** (între 1936 și 1942) 284
26. Jérôme Lacadée. Gare du Midi — Biarritz. Șeful biroului vamal, taxe vamale, coletărie și expedieri poștale din gara Biarritz..... 293
27. Léon Vignemale. Pilot de aerostat..... 302
28. Climent de Jaulerry. Directorul Hemerotecii Municipale și președinte al Antique Société Littéraire din Biarritz 311
29. Olivia Czewolski Wüschzslandau und Hø. *Royal Tunbridge Wells*..... 329
30. Marcel Galet. Fotograf (*continuare*)..... 347
31. Formidabilul Khalil Kimal (Antoine Rénard). Aruncător de cuțite..... 358
32. Mathias DuPont. Magistrat emerit, Saint-Denis, insula Reunión 370
33. Paul Villequeau (Vilko). Ziarist..... 380
- Addenda* 381
- Note* 389

M. Léonard Montagnard

De la *La Petite Gironde*, Bordeaux¹¹

Noi, ziaristii, groparii și viermii suntem singurii care profităm de pe urma morții. Iar în acea perioadă, orice mort îmi pica bine, cum să zic. Dar măcar de asta sunt sigur: noi, ziaristii, știm multe despre morți. Nu toți morții sunt egali, deși poezii îi dau înainte cu egalitatea oamenilor în fața morții și alte prostii. Blablablablaba... Nu e totuna un mort obișnuit, să zicem, care a pierit de pneumonie sau de gripă spaniolă, cu unul căruia i s-a luat gâtul cu o custură; la fel cum nu e același lucru unul care moare pe drumurile din Auvergne cu unul care moare într-un palat din Paris. Pentru noi, morții prețuiesc cât prețuiau și în timpul vieții: un rege ne aduce (groparului și mie) mai mulți bani decât un cerșetor. Și dacă e până acolo, bogații le dau mai multă hrană viermilor; adică nu se compară un om de vază, rotofei și plin de bani, cu un nenorocit de fomist. Povestea asta, spusă la nesfârșit, cum că moartea îi face egali pe oameni e un basm pentru suflete pioase. Un mort ilustru, ce să zic, ca Goethe sau

Napoleon ori Mozart, sau apostolul Santiago, de pildă, continuă să aducă beneficii ziarelor, editurilor, librăriilor, revistelor, iar orașele unde sunt îngropați câștigă, firește, sume frumușele de pe urma turiștilor și a celor care le vizitează mormântul, ca niște pelerini devotați ce sunt. Și totuși, oamenii vorbesc despre morți ca despre fleacuri... Cred că sunt țărână și nimic mai mult; întrebați-i pe tipografi din Paris dacă Victor Hugo e mai mult decât un pumn de cenușă. Pe de altă parte, e important și felul în care moare: pentru că mortul poate fi un cerșetor sau o prostituată, dar dacă moare în patul lui nu-i pasă decât proprietarului care a rămas fără cei zece franci de la chiria săptămânală. Alta e povestea dacă mortul are pânțele sfârtecat și nu se cunoaște identitatea asasinului... atunci lucrurile sunt mai interesante. Și cu cât sunt mai interesante, cu atât se vând mai bine. Iar mai multe vânzări înseamnă mai multă fericire. De asta morții îmi picau la fix.

Însă bănuiesc că nu vă interesează prea tare teoria mea despre morți. Mai am una. Vreți să o ascultați? Sunt absolut convins că morții duhnesc cu atât mai tare cu cât au dus o viață infamă. De ce credeți că sfinții miros a flori când mor? Chestia asta apare în toate cărțile, n-aveți decât să citiți, dacă nu mă credeți. În multe schituri și mănăstiri, când din cine știe ce pricină a trebuit să se deschidă mormintele sfinților de sex masculin, s-au simțit adieri de parfum de trandafiri și iasomie; și se zice că goparii au leșinat uneori datorită sfințeniei emenate de acele miresme. Chiar aveam pe undeva pe aici o carte care vorbea cu exactitate despre toate astea... Nu vă interesează? În fine, dacă nu vă interesează...

Și atunci ce vă interesează? A, da... *asta*. Deja. Hâm...

Pot să vă spun că pe vremea aceea eram șef de secție la ziarul *La Petite Gironde* și cum vindeam ziarul nu numai în Bordeaux, ci și în toată partea de sud, până la Marsilia, mă ocupam cu știrile cele mai interesante din Gironde, Landes, Gers și alte departamente. Aveam librării, chioșcuri și francize în aproape toate marile orașe din sud: să știți că, în acea perioadă, *La Petite Gironde* era un ziar de primă clasă. Ca toate ziarele din epocă, și noi alocam mult spațiu noilor tendințe politice din Italia și Germania, foamei din Rusia și la mai știu eu ce, însă oamenii erau mai interesați de aventuri și de expediții, cum a fost cea a englezului care a vrut să urce pe Everest sau peripețiile din Egipt... Da, pe atunci avea mare trecere tot ce ținea de Egipt. Dar, în sfârșit, un ziar regional, cum era ziarul nostru, avea obligația de a se dedica și micilor povești din localitățile noastre. Oamenii din provincie sunt interesați de cine a mai murit. Nu e ca la Paris, unde nu contează dacă a murit unul sau altul. În provincie contează. Morții, vreau să zic.

Un caz aparte era Biarritz, bineînțeles. Pe timpul verii, Biarritz era centrul lumii. Domnul Forestier, care era directorul adjunct al ziarului și avea ulcer, părea mereu agitat și supărat pe tot ce mișca în Biarritz. Trebuia să aflăm dacă sosise vreo somitate la Hôtel du Palais sau la Hôtel d'Angleterre, dacă a fost văzută vreo preafericită spanioloaică la biserica Sainte Eugénie, dacă vreun conte polonez s-a ruinat la cazinoul Bellevue sau dacă vreo nerușinată nobilă pariziană și-a arătat ceva mai mult decât pulpele la Grande Plage. În fiecare zi, după ce îi prezentam știrile și noutățile din Tarn sau din Aveyron, domnul Forestier mă întreba: „Ceva nou în Biarritz?”

Fie că era, fie că nu era ceva nou în Biarritz, arareori puteam anunța noi primii, deoarece, chiar dacă se instala la Hôtel du Palais un viconte rus sau un *sir* scoțian, ori o *contessa* italiană, numele lor erau atât de lungi și atât de complicate, încât linotipistul mereu se enerva, țipa și dădea din picioare și refuza să compună toate acele cimilituri pline de t-uri, s-uri, w-uri, r-uri și z-uri. Ura cu precădere limba germană și susținea că austro-ungarii și prusacii pierduseră Marele Război pentru că le fusese imposibil să se înțeleagă în drăcovenia aceea de limbă. Un linotipist nervos e ceva cumplit.

În orice caz, cititorii noștri erau mai puțin interesați de evenimentele sociale, cât de crime. Puține lucruri atâtă curiozitatea și emoția așa cum o fac asasinatetele, sinuciderele, bolile îndelungate, suferințele cu final oribil, marile epopei ale nefericirii, apoteoza funerară... Toți ziariștii din acea epocă — și din a noastră — băteau drumurile Franței ca niște copoi, căutând o pasiune fatală, o înjunghiere din dragoste, o invidie criminală, o ranchiună omucidă, o sinucidere exemplară... Pe atunci exista o lege nescrisă conform căreia noi, ziarele, trebuia să oferim acest gen de știri sub formă de foileton, într-asa fel încât povestea să țină cât era vara de lungă sau cât durau sărbătorile de iarnă, oricum, de-a lungul câtorva săptămâni bune... Firește, crimele cele mai interesante, cu investigațiile lor cu tot, le lăsam pentru vară. Cititorilor noștri le plăcea să se bucure de cititul ziarului în casă sau la cafenea, dimineața sau seara, și să-și piardă timpul cu acele lungi istorii violente, în care erau descrise trăsăturile bolnăvicioase ale vreunui asasin, istericalele vreunei țicnite, scandalul din jurul vreunui măcelar, vreunei călugărițe geloase, vreunui gropar înșelat, vreunei

contese care noaptea se prostituează, iar dimineața se întâlnește cu prim-ministrul...

E interesant, domnule Miet: din cine știe ce motiv, moartea ne face să ne smiorcăm și să dăm din mâini, să ne lovim în piept cu pumnii și să ne turnăm cenușă în cap... de parcă nu am ști că moartea vine orice-ar fi. Oamenii mor, dragă prietene. Mereu au murit, n-ar trebui să ne surprindă. Oamenii mor din cele mai străvechi timpuri: un obicei ancestral. Și totuși, ne tulbură până la leșin și ne atrage când apare în ziare și în cărți, ne face să citim necrologuri, să cercetăm toate aspectele lugubre ale morții, să aistăm emoționați la spectacole funerare...

De asta, când am aflat că se întâmplaseră *toate acelea*, mi-am zis că sinuciderea bieteii fete ar putea fi salvarea mea. În acel an, măcelarii sângeroși au fost leneși și neîndurători doar față de cotletele de vacă, groparii înșelați au făcut pe niznaiul, călugărițele isterice s-au înțeles de minune cu surorile lor, și contesele cu viață dublă făcuseră suficiente economii încât să nu mai fie nevoite să se dedea la periculoase vicii nocturne. Așadar, sinuciderea unei tinere mă făcea să-mi imaginez niște labirinturi întunecate care, la rândul lor, ar aprinde scânteia scandalului și ar deștepta curiozitatea cititorilor estivali. Cu puțin noroc, fata fusese sedusă de un conte rus (sau, și mai bine, de un preot ortodox rus) și, dându-și seama că o asemenea relație e destinată eșecului, oprobriului public sau disperării totale, se aruncase de pe promontoriul din Biarritz. Așa că *toate acelea* mi-ar fi servit să-i țin pe cititori cu sufletul la gură cel puțin două săptămâni.

Da, bineînțeles... firește. Am să vă spun ce-mi amintesc.

Toate acelea... Da, totul s-a petrecut în vara anului 1925. Lucrurile au început printr-un accident nefericit... o înotătoare engleză a fost dusă de curenți, iar partenerul ei, un englez, și un membru din Société des Guides Baigneurs s-au înecat încercând să o salveze. Salvamarul se numea Paul Fouquet sau Fourquet. Cred că s-a întâmplat prin 23 sau 24 iulie. (Mereu se înecă cineva în Biarritz. Curenți fatidici. Imprudenți. Turiști. Hâm...) M-a sunat Vilko din Biarritz și mi-a spus; i-am zis să-mi facă un raport și să mi-l trimită cu poșta de seară. Apoi l-am mai înflorit eu puțin și am reușit să fac o știre patetică și înspăimântătoare, chiar dacă nu a avut nu știu ce succes. Înecații n-au aura sinucigașilor. Ați citit lucrarea domnului Halbwachs? Foarte interesantă.¹²

Iar după două sau trei zile, nu-mi amintesc bine — dar puteți găsi data exactă fără nicio problemă, pentru că toate ziarele au scris imediat, relatând pe larg cazul, uneori excesiv de detaliat, pentru gustul unor suflete mai sensibile —, Vilko m-a sunat din nou.

Vilko. Nu v-am spus cine era Vilko?

Of.

Vilko era pseudonimul lui Paul Villequeau. Un tânăr pe care îl apreciam sincer: din când în când scria articole pentru *La Nouvelle Gazette Illustrée de Biarritz*, dar asta era un ziar ca oricare dintre cele patru sau cinci din oraș, adică o fițuică prost tipărită, despre mersul trenurilor din Gare du Midi și slujbele de la Sainte Eugénie. Noroc că numele gazetei umplea aproape jumătate din prima pagină, pentru că mai mereu nu aveau cu ce să o umple. Problema era că Vilko abia își ducea zilele din colaborările la revistă, așa că dacă apărea vreo știre în oraș, el mă suna pe mine, cu speranța că am să-i cer să

facă un raport, ceea ce, de fapt, chiar se întâmpla uneori. Băiatul ăsta îmi plăcea pentru că explica foarte bine și cu exactitate cum mureau oamenii și, în același timp, era strălucitor când trebuia să descrie splendorile și eleganța din Biarritz. Nu vi se pare ciudat? E ca și cum Caravaggio, specialist în pictarea cadavrelor pământii, ar fi înzestrat, în același timp, cu măiestria unui Boucher sau Fragonard și cu finețurile lor rococo. Dar, în sfârșit, talentul pică haotic și aleatoriu printre ziariști, și pe Vilko îl nimerise.

Așadar, vă spuneam că îmi amintesc perfect când m-a sunat Vilko. Cred că încă nu era zece dimineața. Convorbirea a fost îngrozitoare: vocea lui suna de parcă în receptor ar fi fost o insectă înspăimântată și ne-bună: „În port, domnule Montagnard, în port!“ Printre scrâșnete și țuuturi am reușit să ghicesc că se petrecuse ceva înspăimântător în portul de pescari din Biarritz, deși bietul Vilko părea incapabil să mă lămurească odată. „Au mâncat-o peștii!“ l-am auzit cum țipa la celălalt capăt al firului. „Ce s-a întâmplat, Vilko? Mă auzi...? Ce s-a întâmplat?“ După încă o serie de țuuturi și zumzete metalice, am auzit vocea tremurătoare a corespondentului meu: „Fata de la librăria Operclaritz. A dispărut înainte de furtună. Au găsit-o azi-dimineață pescarii, în port. Moartă!“

V-am spus deja că mie morții îmi pică bine? Așa. Bine, nu contează. I-am spus lui Vilko: „Ocupă-te de asta. La prețul din totdeauna: douăzeci de franci; poate douăzeci și cinci. Vreau un raport cu poșta de seară.“

În realitate, lucrurile nu erau chiar atât de simple cum îmi spusese prin telefon corespondentul meu. Fata de la librăria Operclaritz se numea Aitzane Palefroi și avea șaisprezece ani. Într-adevăr, dispăruse de vreo două zile